

לאמר שמיני בסידורה: הבקעים בחוך המשטר אשר נוצלו על-ידי ועדת קספור

יצבאו של האמל"ט

מאת אורי אבנרי

התחלה ותנאי מוקדם לכל מהפכה. המשטר מרסק את העם לאטומים. יש בו ההמון המשוקע, ההיסטרי, המריע למנהיג — ויש בו הפרט חסר-הישע ומשולל-הכוח. לא זה ולא זה יכולים ליוזם מהפכה.

גם אילו היתה מתגבשת, בדרך נס, צמרת מהפכנית בפניה כלשהי של החיים הלאומיים, לא היתה יכולה לפעול. כי במשטר הטוטאליטארי, בלשון הנרדף הוא מולדת. הפחד מפני מרתף-העיניים, מתה-הריכוז, הנוצאה ממקום-העבודה והנידוי החברתי, הוא כל-יכול. פיקוח הבולשת הפוליטית חודר לכל אגודה, לכל בית. המלשין נמצא בכל מקום. האח הגדול עינו פקוחה — וכל מחתרת מוכרחה להתגלות עוד בשלב ראשוני של היחצרה.

רק גוף אחד משוחרר משתי מיגבלות אלה. זהו הגוף היחיד המסוגל לחולל הפיכה במשטר טוטאליטארי: הצבא.

צבא יש צמרת אנושית בעלת רמה — אחרת אין הצבא יכול לפעול. לצבא יש גאווה עצמית, רוח של יחידה — אלה תנאים להצלחתו. הצבא נהנה תמיד ממידה רבה של עצמאות. הצבא נושא נשק — ועל כן קשה מאוד להפחיד אותו. לקציני הצבא חופש תנועה רב והם שונאים תמיד את אנשי הבולשת, את עסקני המפלגה.

כזהו הצבא, גם כאשר הצבא עצמו הינו יליד המהפכה. הקומוניסטים הרוסיים חששו מאז ומעולם בפני עלייתו של דיקטטור צבאי מקרב שורות הצבא האדום — סכנה הקרויה בזרזון שלהם בשם "בונאפרטיזם". חשש מוצדק זה גרם לחיסולו של כל מרשל סובייטי שהפך פופולארי מדי, כמו מיכאל טוחאשבסקי וגריגורי זיקוב.

במשטר הנאצי, שירש הצבא מקודמו, היה חשש זה הרבה יותר חמור, והרבה יותר מוצדק. הצבא, שלא היה יליד המהפכה הנאצית, היה רק שותפו בלידת-ברירה. ככל שנמשכה שותפות זו, כן נעשו היחסים בין בני-הזוג מתוחים יותר.

★ ★ ★

הבקע החבוי

מפניא שהעולם החיצוני לא הרגיש בכך כל עוד המשטר הנאצי על תילו. ייתכן כי עשרות מיליוני בני-אדם, וביניהם ששה מיליונים יהודים, היו ניצולים אילו האמינו מנהיגי המערב בקיום הבקע העמוק הזה ביסודות הרייך השלישי, ואילו ניגשי לנצלו. קאסטר, בראנד וחרבריהם חדלי-האונים בכודפשט הכבושה, ניצלו את הסכסוכים בין אנשי הצבא לבין קציני הס.ס., והצילו רבבות יהודים. שליטי לונדון ווואשינגטון, אשר לרשותם עמדו מנגנוני מודיעין אדירים, לא השכילו לעשות זאת.

מדוע? מנהיגים אלה הלכו שבי אחר התעמולה שהפיצו בעצמם. רובם לא הבינו את מהותה של ממלכת היטלר. הם היו חתיקי מלחמת-העולם הראשונה. כאשר פרצה המלחמה השנייה, פשוט הוציאו מן המגירה את כל הסיסמות הישנות ולפני דור, כאשר לחמו בקיסר הגרמני ובגנרלים הפרוסיים שלו. הם תיארו את הנאצים ככני הנגרים האלה, כהמשכב הישיר. היה נדמה להם כי אין הם לוחמים גם עתה אלא במיליטאריזם הפרוסי המוכר, וכי צלב-הקסר אינו אלא קישוט נוסף בקסדתו המחודדת הישנה.

המיליונרים בעולם, ובארץ-ישראל, שחזו בסרטי-המלחמה של הוליבוד, לא יכלו להבחין בין גנרלים פרוסיים לאלופים נאציים. כולם היו גזע אחד — רוצחים אכזריים, שיכורים לאומנות ומיליטאריזם.

רק בתום המלחמה, כאשר נתגלו העובדות ברבים, נתברר כי היתה זו אשלייה וכפי האחרות המופלאה של מכונת-המלחמה הגרמנית, שהטילה מורא ופחד על כל העולם, היתה אגדה. רוב הגנרלים של הצבא הגרמני, בינים מפקדים עליונים ורמטכ"לים בתקופות הישנות, שנאו את היטלר.

לא עבר יום בגרמניה הנאצית בו לא דגרו אנשי-מפתח צבאיים על תוכנית להפלת הפירא, כליאתו, ולבסוף — גם הריגתו. לפחות תריסר פעמים באותן השנים בו כבש הצבא הגרמני את אירופה, נקבעו תאריכים סופיים לביצוע ההפיכה הצבאית, הפיכה שנדחתה מדי פעם, עד ל־20 ביולי 1944.

מי שסוקר כיום את תולדות הרייך השלישי, אינו מתפעל מליכודו הטוטאליטארי של המשטר. הוא מתפלא כיצד החזיק משטר זה מעמד, ואף צעד מנצחון לנצחון, שעה שהאנשים שניצחו על הצבא המנצח תיעבו את המצביא העליון והאמינו בשואה הסופית.

★ ★ ★

צבאו של פריץ הוקן

אילו חי היטלר פיו, היה מקנא בשליטתו המוחלטת של דויד בן-גוריון בצה"ל. היטלר, הדיקטטור הכל-יכול, לא התקרב מעולם לשליטה כזאת — פרט בחצי-השנה האחרונה, על סף האבדון.

מכל צבאות העולם, היתה זה הצבא הגאה ביותר. יציר כפיו של הקורפירסט הגדול, בן-טפוחיו של "פריץ הוקן", הצבא שניצח בוואטרלו ושהפיל את האימפריה של נאפוליון השלישי במבצע מפואר של כמה שבועות. הצבא שעמד כמעט לבדו נגד כל העולם בארבע שנות מלחמת-העולם הראשונה ולא מוגר בשדה-הקרב — צבא זה ראה את עצמו כפאר האומה הגרמנית. הוא לא היה מוכן לקבל, ללא הסתייגות, הוראות מטוראיראשון. על הצבא הנה ניצחו גנרלים בני גנרלים ונכדי גנרלים. צמרת מגובשת זו לא היתה אוסף מקרי של טכנאים, אלא מעמד בפני עצמו, בעל מסורת ארוכה. כמעט כל אנשיה היו בני המשפחות הטובות ביותר של גרמניה, וזו בחינוך קלאסי, באחירה דתית, באקדמיה הצבאית למדו כי קצין טוב הוא זה העומד על דעתו גם נגד הממונים עליו. כדוגמה הוצבה פרשת הגנרל הגרמני שנלחה אל הקיסר ויילהלם באחד מספוריו. הקיסר השתעף, שלא הבין מאומה בעניני צבא. סקר מערכת ביצורים וציוה לשנותה. הגנרל הביע ברוב נימוס את דעתו כי פקודת הקיסר אינה מתאימה מבחינה מקצועית. למחרת היום נשלח לפגטיה — וכל הקצונה הגרמנית הצדיעה לו הצדעה אילמת.

בצבא הזה אי-אפשר היה למנות מפקד-עליון או רמטכ"ל כרצונו החופשי של המנהיג הפוליטי. כל מינוי היה זקוק, לפחות, להסכמתה האילמת של כל הקצונה הגבוהה. גם אנולף היטלר, הדיקטטור הכל-יכול, לא היה מסוגל במרבית שנות שלטונו למנות אלא את המפקדים והרמטכ"לים שהיו מקובלים על הקצונה. גם לא היו מועמדים אחרים בנמצא — כי הפיקוד על צבא בן עשרות דיביויות מחייב ידע וסגולות פרי נסיון של עשרות בשנים, תקופה בה הפך הקצין לחלק מן האורגניזם של צמרת הצבא.

★ ★ ★

החיזור אחרי הגנרלים

בשנים הראשונות היתה להיטלר שיטה פשוטה למנוע מדרגות בקרב הקצונה — הוא העסיק אותה עד מעל לראש.

* השיטה הצבאית הגרמנית היתה בנויה על עבודת-צמד. מן הדרג העליון ועד למסות נמוכים, העמידה שיטה זו ראשי-טה בצד המפקד האחראי. התנהגות היתה כי איש-המטה הוא טיפוס אינטלקטואלי, המחשב את הטיכויים ומגבש הצעה סופית — וכי המפקד הוא טיפוס בעל כושר-החלטה המקבל על עצמו את האחריות והמנהיג את החיידה בפועל. כחה מגיבורה העיקריים של הקצונה הגרמנית היו ראשי-מטה שלא פיקדו מעולם על עוצבות גדולות.

שני ימי-טבח מזוקרים מתוך ים הדם של המשטר הנאצי בן 12 השנים. הטבח הראשון בוצע זמן קצר אחרי עלות היטלר לשלטון, הטבח השני זמן קצר לפני זורבנו.

בטבח של ה־30 ביוני, מת ה.ס.א. — הצבא החום של האספסוף שהעלה את היטלר לשלטון. בטבח ה־20 ביולי, 1944, מת הצבא הגרמני — שהפך את היטלר לאדונה של אירופה.

עשר השנים 20 הימים שהפרידו בין שני ימי הטבח-הפנימי עמדו בסימן בעיה מכרעה אחת: היחסים בין המשטר לבין הצבא.

★ ★ ★

רק הצבא יכול למרוד

רגע שהחליט היטלר, בניגוד לעצתו של ארנסט ריזה, שלא לשבור את הצבא הגרמני הקיים, אלא לשלב אותו בתוך המשטר, הוא יצר מצב פאראדוכסאלי. מצד אחד היה זקוק לצבא זה, שהיה המכשיר העיקרי להשגת כל מטרתיו הפוליטיות

ההחלטה הגורלית אולף היטלר (שמאל) ושר-החוזן שלו, יואכים פרייבנרטופ, ששיכנע את היטלר כי בריטניה לא תגן בשום אופן על פולין, גרם בכך להחלשתו הגורלית של היטלר להתקיף את פולין.

—הכנעת אירופה וכיבוש מרחב מחייה באירופה המזרחית. מצד שני הפקיד את גורלו, את גורל משטרו, בידי גוף שיכול היה להפילו בכל עת.

במשטר טוטאליטארי לא יתכן מרד מלמטו. מטבע מהותו, אין המשטר משאיר אף תא צמאי אחד בגוף הלאומי. הוא משבץ במינורכת כוללת אחת את כל הארגונים — מן כנסיות ועד לאגודת אספני הבולים, מאיגוד פועלי המחט ועד לאגודות שותרי האוניברסיטה. הכל משובץ, הכל משועבד, הכל קשור במשטר. בשום מקום אין יכולה להיחצר נהיגות עצמאית. מבחינה זו אין הבדל בין המשטר הנאצי, המשטר הקומוניסטי, ואפילו משטר הציוני — כפי שהוא מתגבש עתה בארץ.

במצב כזה, אין כל אפשרות להתלכדות ולהתגבשות קבוצת מנהיגים רעיוניים, שהיא